

DEJINY STREDOVEKU

RUDOLF STEINER

GA 51

VII. Francúzsko a Nemecko

13. decembra 1904, Berlín

Pred týždňom sme študovali kontrast medzi dnešným Francúzskom na jednej strane a Rakúskom a Nemeckom na strane druhej, ako sa vyvíjali v 8., 9. a 10. storočí.

Videli sme, že Západná ríša sa vyznačovala stopami starej rímskej kultúry; a že Cirkev čoskoro získala autoritu tým, že sa stala vlastníkom veľkých pozemkov. Tak došlo k boju medzi svetskou šľachtou a ambicióznou Cirkvou. Cirkev bola obdarená, najmä Karolom Veľkým, obrovským pozemkovým majetkom, takže sa stala konfederáciou svetských vládcov, pretože bola privedená do feudálnych vzťahov s tými pod ňou aj s tými nad ňou.

Tí, ktorí boli porazení, vstúpili do feudálneho vzťahu s dobyvateľmi; šľachtici sa vyvinuli na vazalov kráľa a tak kráľovstvo silnelo a silnelo. Západná ríša sa neustále zaoberala opozíciou medzi vazalmi a Cirkvou. Vo Východnej ríši to bolo iné. Tu stále pretrvávali staré pocity nezávislosti, pocit slobody, takže kmeňoví vojvodcovia nesúhlasili s tým, aby vstúpili do situácie závislosti. Tak bolo 9., 10. a 11. storočie naplnené neustálym úsilím takzvaných kráľov – ktorí boli síce volení, ale v skutočnosti boli kráľmi len pre svoje kmene – priviesť vojvodov ostatných kmeňov do závislosti na sebe.

História hovorí o mnohých bojoch tohto druhu. Carlovingovcov vystriedala po franskom Konrádovi saská dynastia a veľa sa hovorí o činoch Henricha I., Otta I., II. a III. a Henricha II., ako aj o nasledujúcich franských kráľoch Konrádovi II. a Henrichovi III., IV. & V. Títo králi, ktorí boli volení vo východnej ríši, však nemali žiadne slovo v ústave alebo zákonodarstve kmeňov. Oveľa

dôležitejšie je teda vedieť, čo vlastne vtedy ríša znamenala, ako si urobiť presný obraz o jednotlivých bitkách.

Boli tam veľmi veľké vojvodstvá, ktoré vznikli opísaným spôsobom. Počas pôvodných migrácií do týchto oblastí niektorí jednotlivci nadobudli veľké majetky a stali sa čoraz mocnejšími; menší majitelia sa stali na nich závislými a boli povinní odovzdať svoj majetok ako léna a potom platiť tribút.

Kmeňoví vojvodcovia tak postupne absorbovali malé majetky a tým, že dali časť svojho veľkého majetku do feudálnej držby iným, zabezpečili si právo mať k dispozícii uznaný počet bojovníkov a zaplatiť určitú sumu.

A tak pohltením menších majetkov väčšími vznikli saské, franské, švábske, bavorské a iné vojvodstvá. Postupne sa tiež právomoc kantonálneho súdu preniesla na takzvaný vrchný súd, ktorý vazalom a roľníkom uvalili vojvodovia. Cirkev má podľa svojich predpisov vykonávať svoju právomoc prostredníctvom prepoštov. Dokonca ani kráľ nebol ničím iným ako veľkostatkárom. Mal vazalov, bojovníkov, ktorých prinútil do svojich služieb; okrem toho získal panstvá a s nimi si vybudoval svoju autoritu na rôznych miestach. Aj vzťah vojvodu ku kráľovi bol len vazalský, pretože dvoru platil pevný tribút. Jurisdikcia bola vévodská starosť. Iba v pohraničnom regióne proti Maďarom, Wendom a Dánom, jurisdikciu vykonávali markgrófi a grófi-palátin. Neexistovali žiadne veľké štáty s centrálnou správou a jednotnými armádami. Tak vznikli večné vojny kráľov proti odbojným vojvodcom, ktorí nechceli vzdávať hold. Potom bolo postupne nevyhnutné, aby Cirkev urobila krok.

Trvať na tom, aby Cirkev platila kráľovi svoje poplatky, bolo v súlade so zbožnosťou. Bol to najmä Otto I., ktorý vo všetkej zbožnosti, v celej cirkevnej ortodoxii zaväzoval Cirkev, aby vzdávala tento hold. Biskupi boli nútení robiť to, čo robili iní vazali. Cirkevný majetok bol rozdelený na dve časti, z ktorých jednu obrábali poddaní pre biskupov, od ktorých sa stali úplne závislí. Ďalší okres zostal v menej určitom vzťahu; tam sa roľníci museli starať o polia pre kráľa v mene biskupa.

Kvôli novým nepriateľom boli cisári nútení k užšiemu vzťahu s Cirkvou. Silní nepriatelia ohrozovali strednú Európu. Normani sa vzdali svojich nájazdov po tom, čo znova a znova obťažovali kmene a nakoniec ich dobyl Arnulf Korutánsky v bitke pri Tours. Získali Bretónsko pre seba.

Potom z východu prenikli fínsko-uhorské kmene a invázie týchto Maďarov spôsobili neopísateľný hrôza. Staré správy hovoria o strašnej brutalite ich víťazného ťaženia. Zásluha za to, že ich zahnali späť, sa vo všeobecnosti pripisuje Henrichovi I. a Otovi I. Do určitej miery je to pravda. Ale vpády Maďarov sa nesmeli porovnávať s vyhlásením a vedením neskorších vojen.

Maďari vtrhli v momente, keď boli vojvodovia obzvlášť vzbúrení, a Henrich I. musel začať tým, že požiadal o prímerie, aby si vytvoril aspoň akú-takú zjednotenú armádu. Toto uzavretie hodností ovplyvnila iba naliehavá potreba na ministerstve vojenských záležitostí.

Videli sme, ako jurisdikcia postupne prešla na vlastníkov pôdy, vojvodov a kráľov. Vznikali čoraz nedôstojnejšie vzťahy. Množstvo ľudí, ktorí boli predtým slobodnými roľníkmi, sa muselo vzdať všetkého, čo mali, aby sa dostali pod kontrolu veľkých vlastníkov pôdy. Potom sa zamestnali nielen v poľnohospodárstve, ale aj ako poslovia, remeselníci a vojenská služba. Rozvíjal sa druh obchodu, najmä v dôsledku zvýšenej produktivity pôdy, ktorá sa vďaka zamestnávaniu toľkých robotníkov neustále zvyšovala. Zároveň sa rozvíjala určitá trieda remeselníkov. Doteraz tu nič také nebolo. Ako už bolo spomenuté, nevyhnutné práce v dome vykonávali otroci a ženy. Jediné ručné práce boli kovárske a zlatnícke. Ale teraz, týmto vývojom sa formovala nová trieda remeselníkov a obchodníkov. Na miestach, kde boli vhodné trhy, vznikali po celej Európe hradiská. Až sem prišli nespokojní medzi tými, s ktorými sa nespravodlivo zaobchádzalo, takže preťaženie bolo čoraz väčšie. Táto črta tej doby prinútila kráľa spoliehať sa na podporu miest.

Proti maďarským jazdcom bola potrebná kalvária. Táto kavaléria tvorila základ rytierskej triedy, ktorá v tomto období vznikla. Všetky tieto musia byť skombinované, aby sme získali skutočný obraz o kurze, ktorý v tom čase naberali. Je to dôležitejšie ako podrobné zhodnotenie týchto bitiek.

V bojoch na močiaroch v roku 933, medzi medenými baňami v roku 955, boli Maďari porazení a utrpeli také hrozné nepokoje, že ich chuť na ďalšie invázie skutočne zlyhala. V okolí Dunaja, na území dnešného Maďarska, si pre seba založili ríšu. V tom čase boli cisári povinní spoliehať sa na Cirkev; Kresťanstvo bolo politicky zneužívané. Maďari boli konvertovaní na kresťanstvo najmä biskupstvom v Passau. Aby sme pochopili, čo sa v tých dňoch odohrávalo v dušiach ľudí, nesmieme počítat s neskoršími počatiami. V srdciach ľudí prebývala intenzívna viera, náboženské cítenie povýšené do sentimentálneho nadšenia. Vo všetkých veciach počúvali duchovenstvo a boli spokojní s tým, že ich viedli vo všetkých svojich záležitostiach. Vojvodcovia a králi uprednostňovali tento druh servilnosti.

Tak sa duchovní stali najlepšími a najsilnejšími radcami a vkradli sa do srdca a duši ľudí.

Navyše sa stalo, že v tom čase sa uplatňoval veľmi silný vplyv prostredníctvom Arabov, a to nielen, ako je opísané vyššie, z vedeckých zdrojov, ale aj literárnych vplyvov, ktoré duši stredoveku dodali nový charakter. Do ľudovej duše bolo vštepéné veľké množstvo ság, rozprávok, legend, citov a obrazov; a

tento duševný vplyv prenášaný z východu do Európy bol taký intenzívny, že vidíme pôvodne drsnú dušu germánskych národov s miernejšími spôsobmi. Ich zbožnosť navyše prenikla veľmi dôležitým prvkom, a to kultom Panny Márie az neho vyplývajúcim zmeneným postavením žien. Kto si to neváži, nevie nič o dejinách stredoveku. Zatvára oči pred takými skutočnosťami, ako je to, že veľkú masu ľudí často zachvátil epidemický strach. Strach z tohto kráľa sa zmocnil ľudí okolo roku 1000 (za vlády cisára Ota III. 983–1002), ktorý mal spôsobiť koniec sveta. Táto veľká udalosť, na ktorú sa treba pripraviť kajúcnyimi cvičeniami a púťami, pobúrila celé Nemecko. Púť k hrobu sv. Adelberta Pruského podnikol aj sám cisár Otto III. To všetko vyplývalo z vtedajšieho folk-soulu. Kto tomu nerozumie, nepochopí ani vzostup neskorších križiackych výprav. Aj tu sa hľadali materiálne príčiny hnutia, ale kto ho vidí len v tomto svetle, hovorí vedľa. ktorý mal spôsobiť koniec sveta. Táto veľká udalosť, na ktorú sa treba pripraviť kajúcnyimi cvičeniami a púťami, pobúrila celé Nemecko. Púť k hrobu sv. Adelberta Pruského podnikol aj sám cisár Otto III. To všetko vyplývalo z vtedajšieho folk-soulu. Kto tomu nerozumie, nepochopí ani vzostup neskorších križiackych výprav. Aj tu sa hľadali materiálne príčiny hnutia, ale kto ho vidí len v tomto svetle, hovorí vedľa. ktorý mal spôsobiť koniec sveta. Táto veľká udalosť, na ktorú sa treba pripraviť kajúcnyimi cvičeniami a púťami, pobúrila celé Nemecko. Púť k hrobu sv. Adelberta Pruského podnikol aj sám cisár Otto III. To všetko vyplývalo z vtedajšieho folk-soulu. Kto tomu nerozumie, nepochopí ani vzostup neskorších križiackych výprav. Aj tu sa hľadali materiálne príčiny hnutia, ale kto ho vidí len v tomto svetle, hovorí vedľa. nedokáže pochopiť ani vzostup neskorších križiackych výprav. Aj tu sa hľadali materiálne príčiny hnutia, ale kto ho vidí len v tomto svetle, hovorí vedľa. nedokáže pochopiť ani vzostup neskorších križiackych výprav. Aj tu sa hľadali materiálne príčiny hnutia, ale kto ho vidí len v tomto svetle, hovorí vedľa.

Sekularizmus biskupov a opátov nemohol zostať bez reakcie, bez opozície, a tak môžeme chápať silné hnutie za reformu, ktoré vychádzalo z Cluny. Vplyv Cluniacov bol nesmierne silný; že bolo možné presadiť „Božie prímerie“ bolo toho dôkazom.

V čase, keď nikde neexistovala jednotne riadená ríša, môžeme odhadnúť, čo to znamenalo pre snahy clunuských mníchov uspieť v takom obmedzení zákona moci na niektoré dni v týždni – od piatka do pondelka – že počas tohto intervalu neboli vybojované žiadne spory. Treba mať na pamäti, že v tom čase ešte neexistoval riadny výkon spravodlivosti; zákon moci mal plnú moc. Tvrdý boj medzi nemeckými cisármi a pápežmi bol vedený nielen zo sebeckých záujmov, ale zo strany Cirkvi aj z fanatizmu. Pápež sa cítil byť zástupcom

Krista a zároveň pánom svetského panstva – akoby mu Kristova ríša dala aj svetskú autoritu.

Pápež Gregor VII., ktorý prinútil cisára Henricha IV. podriadiť sa Canoses, bol pôvodne clunyjským mníchom a tam nadobudol svoj fanatizmus. Pápežský úrad mal tendenciu vyhlásiť: Tak ako sú v slnečnej sústave dvaja vládcovia – Slnko a Mesiac – tak aj v ľudskom živote; Pápež je Slnko, Kráľ je Mesiac, svoje svetlo prijíma len od Cirkvi. Tento názor našiel prijatie a uznal ho za legitímny aj veľký básnik Dante, ktorý v súvislosti s prideľovaním právomocí charakterizoval nadradenosť duchovenstva nad svetskou mocou ako správnu a správnu. Teraz tento zápas medzi cisárom a pápežom dosiahol také rozmery, pretože medzitým prebiehal istý proces zjednocovania. Rôzne vojvodstvá boli spojené vonkajšou autoritou. Vojvodcovia sa teraz považovali za povinný vykonať vojenskú službu a definitívne vzdať cisárovi hold. Všetky tieto krajiny: Taliansko, Burgundsko, Lotrinsko, Francúzsko, Rakúsko a Uhorsko, Sasko a Poľsko boli istý čas vo feudálnom vzťahu k nemeckej korune.

V 11. storočí tak vznikla istá jednota. Tým sa zvýšila moc Cirkvi. Po smrti Hentyho III. neboli poručníkmi mladého kráľa ustanovené svetské kniežatá, ale arcibiskupi Hanno z Kolína nad Rýnom a neskôr Adalbert z Brém.

Preniknutie ľudovej duše náboženským cítením viedlo k slepej viere v autoritu. Teraz prišla šanca Ríma. Z Ríma bola zavedená šikovná politika. Klérus sa musí odtrhnúť od všetkých svetských záujmov, aby mali pred očami len to jediné: kázanie a kontrolu nad ľudom. Na tento účel musia byť duchovní úplne nezávislí. V 11. storočí sa tak celibát duchovenstva zaplietol so svetom prostredníctvom pokrvných zväzkov, ktoré si sám zvolil, stratil by nezávislosť a nebol schopný poskytovať takú nerušenú službu.

To dalo duchovenstvu a pápežom tendenciu k rozvoju nepružnej vôle: pred ich očami je len jedna vec – autorita Cirkvi. Tak sa stalo, že s vlastníctvom biskupstiev mohla Cirkev požadovať slovo vo vláde. V minulosti mali svetské kniežatá každé prázdne biskupstvo. Teraz bolo rozhodnutie závisieť len od duchovných záujmov; a autorita bola posilnená, pretože všetky menovania boli v rukách Cirkvi. Z toho vznikla hádka o Investitúru, s ktorou Henrich IV. nesúhlasil a ktorá viedla k jeho podriadeniu v Canosse.

To všetko bolo súčasťou zápasu medzi svetskou a duchovnou mocou. V prípade Clovisa sme videli, že Boh kresťanov bol jeho Bohom, pretože viedol armády k víťazstvu; a teraz vidíme, ako samotná Cirkev získava autoritu. Toto treba pochopiť, ak máme pochopiť nové podmienky, ktoré priniesli križiacke výpravy.

V súvislosti s Frankami sme videli, čo sa stalo s kmeňmi, ktoré ľudové sťahovania vyhnali zo svojich príbytkov. Videli sme, ako sa kresťanstvo stalo

smerodajným za všetkých okolností života, ako sa kláštory a biskupstvá stali ústredným bodom nových osád a že nielen v duchovných záležitostiach boli mnísi vodcami ľudu; učili ich aj v pestovaní rôznych plodov, sami boli staviteľmi kostolov atď.

Mestá sa uspokojili s tým, že sa usadili okolo biskupstiev a všade vidíme silný vplyv Cirkvi.

Vidíme vplyv Maurov, ktorí vstupujú do vedy a literatúry. Prostredníctvom križiackych výprav sa naučíme poznať ďalší veľmi dôležitý vplyv; to tiež prišlo z východu. Práve vďaka týmto vplyvom vznikli veľké vynálezy a objavy. Lebo tam v Číne a na východe bolo známych veľa vecí, o ktorých Západ nemal ani poňatia: výroba papiera, tkanie hodvábu, používanie strelného prachu atď. veľké vynálezy.

Takže z dvoch strán sme videli mocné impulzy, ktoré uplatňovali svoj vplyv na stredoveké ľudstvo. Majte to na pamäti spolu so zakladaním miest a budete mať pocit, že svitalo storočie, ktoré dalo silný impulz evolúcii. Aby ste to nasledovali správnym spôsobom, nestačí to len absorbovať do svojho porozumenia. Udalostiam nerozumie skutočne nikto, kto sa ich snaží uchopiť iba svojím porozumením a nie citom, kto nedokáže vstúpiť do jemností záhybu duše a pochopiť, čo sa v ňom deje a uskutočňuje. Pre neho platia Faustove slová:

"A to, čo ľudia nazývajú duchom časov,
je preda len ich vlastný duch,
v ktorom, často skreslené, časy sú sklenené."

(Preklad Ana Swanwickovej.)